

- Вашлаєва, 2004* – Вашлаєва Л. П. Формирование здоровьесозидающей стратегии педагога : монография / Л. П. Вашлаєва. – Кемерово, 2004. – 320 с.
- Еникеєв, 2003* – Еникеєв М. И. Психологическая діагностика / М. И. Еникеєв. – М. : Приор, 2003. – 283 с.
- Маджуга, 2011* – Маджуга А. Г. Здоровьесозидающее образование. Теория. Методология. Практика : монография / А. Г. Маджуга. – Уфа : РИО РУНМЦ МО РБ, 2011. – 300с.
- Маруфенко, 2013* – Маруфенко О. В. Теоретичне обґрунтування формування активної позиції вчителя мистецтва відносно власного голосового здоров'я / Олена Вікторівна Маруфенко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – № 6 (32). – 2013. – С. 102-111.
- Митина, 2005* – Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / Л. М. Митина, Г. В. Митин, О. А. Анисимова ; под общ. ред. Л. М. Митиной. – М. : Изд. центр «Академия», 2005. – 368 с.

REFERENCES

- Anykееva, 2011* – Anykееva Z. Y. Sovremennye metody dyahnostyky y kompleksnoho lecheniya zaboлевaniy respyratornoho trakta u professyonalov holosa v ambulatornykh uslovyiakh / pod red. L. B. Rudyна / Zoia Yvanovna Anykееva. – М. : Yzdatelskaia hruppa «Hranыtsa», 2011. – 416 s., yl.
- Vashlaeva, 2004* – Vashlaeva L. P. Formыrovanye zdorovesozydaiushchei strategy pedahoha : monohrafya / L. P. Vashlaeva. – Kemerovo, 2004. – 320 s.
- Enykeev, 2003* – Enykeev M. Y. Psykholohycheskaia diahnostryka / M. Y. Enykeev. – М. : Pryor, 2003. – 283 s.
- Madzhuha, 2011* – Madzhuha A. H. Zdorovesozydaiushchee obrazovanye. Teoryia. Metodolohyia. Praktyka : monohrafiia / A. H. Madzhuha. – Ufa : RYO RUNMTs MO RB, 2011. – 300s.
- Marufenko, 2013* – Marufenko H. Teoretychne obgruntuvannia formuvannia aktyvnoi pozytsii vchytelia mystetstva vidnosno vlasnoho holosovoho zdorov'ia / Helen Marufenko // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka, № 6 (32), 2013. – S. 102-111.
- Mytyna, 2005* – Mytyna L. M. Professyonalnaia deiatelnost y zdorove pedahoha : ucheb. posobyе dlia stud. vyssh. ucheb. zaved. / L. M. Mytyna, H. V. Mytyn, O. A. Anysymova ; pod obshch. red. L. M. Mytynoi. – М. : yzd. tsentr «Akademyia», 2005. – 368 s.

Надійшла до друку 10.07.2014.

УДК [37:001.895]:613.955

Ольга Новак

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ АВТОРСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджуються педагогічні проблеми збереження здоров'я учнів у початковій школі; розглядаються педагогічні аспекти використання сучасних інноваційних педагогічних технологій, зокрема авторських у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Доводиться, що питання збереження здоров'я учнів у початковій школі є актуальною проблемою сучасності та залежить не тільки від ряду факторів: біологічних, екологічних, соціальних, гігієнічних, а також від характеру педагогічних впливів. Зазначається, що для збереження здоров'я і гармонійного творчого розвитку учнів потрібно: перетворити процес навчання зі стомлюючої одноманітної праці на постійну радість пізнання; забезпечити наступність між дошкільним вихованням, початковою, основною і старшою школами з метою адаптації школярів через упровадження курсів за вибором із навчальних предметів основної школи, ураховуючи навчальні та психологічні особливості молодших школярів; шукати нові підходи до організації навчально-виховного процесу, поєднуючи традиційні з нетрадиційними прийомами, методами, засобами навчання і виховання, які сприяють збереженню інтересу до навчання; розробити навчально-методичне забезпечення початкової школи на засадах сучасних принципів, інтерактивних методик навчання і виховання, потреб учнів та вчителів, які сформують бажання й вміння вчитися впродовж усього процесу навчання, забезпечать

систематичне формування в учнів міцних глибоких знань, навичок і застосування їх у життєвих ситуаціях; сприяти психолого-педагогічній готовності вчителя до впровадження нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої держави у світовий простір, на розвиток творчої особистості, оволодіння інноваційними освітніми технологіями, зокрема авторськими, у процес навчання і виховання молодших школярів. Зазначається, що сучасний педагог повинен працювати по-новому, підвищувати свій рівень фахової компетенції та особистісного креативного потенціалу, займатися самоосвітою. Доводиться, що важливим чинником інноваційної діяльності педагога є усвідомлення ним, що кожна освітня технологія має містити в собі оздоровчий компонент, а отже, її основна ціль – збереження фізичного, психічного (інтелектуального та емоційного), духовного (морального) і соціального здоров'я учнів у початковій школі.

Ключові слова: здоров'я особистості, фізичне здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'я дитини, інноваційні педагогічні технології, авторські технології.

В статье исследуются педагогические проблемы сохранения здоровья учащихся в начальной школе; рассматриваются педагогические аспекты использования современных инновационных педагогических технологий, в частности авторских в учебно-воспитательном процессе общеобразовательных учебных заведений. Доказывается, что вопрос сохранения здоровья учащихся в начальной школе является актуальной проблемой современности и зависит не только от ряда факторов: биологических, экологических, социальных, гигиенических, а также от характера педагогических воздействий. Отмечается, что для сохранения здоровья и гармоничного творческого развития учащихся требуется: превратить процесс обучения с утомительной однообразной работы на постоянную радость познания; обеспечить преемственность между дошкольным воспитанием, начальной, основной и старшей школами с целью адаптации школьников через внедрение курсов по выбору по учебным предметам основной школы, учитывая учебные и психологические особенности младших школьников; искать новые подходы к организации учебно-воспитательного процесса, сочетая традиционные с нетрадиционными приемами, методами, средствами обучения и воспитания, которые способствуют сохранению интереса к обучению; разработать учебно-методическое обеспечение начальной школы на основе современных принципов, интерактивных методик обучения и воспитания, потребностей учащихся и учителей, которые сформируют желание и умение учиться на протяжении всего процесса обучения, обеспечат систематическое формирование в учащихся прочных глубоких знаний, навыков и применения их в жизненных ситуациях; способствовать психолого-педагогической готовности учителя к внедрению новых парадигм образования, ориентированных на входжение нашего государства в мировое пространство, на развитие личности, овладение инновационными образовательными технологиями, в частности авторскими, в процесс обучения и воспитания младших школьников. Отмечается, что современный педагог должен работать по-новому, повышать свой уровень профессиональной компетенции и личностного креативного потенциала, заниматься самообразованием. Считается, что важным фактором инновационной деятельности педагога является осознание им, что каждая образовательная технология должна содержать в себе оздоровительный компонент, а ее основная цель - сохранение физического, психического (интеллектуального и эмоционального), духовного (морального) и социального здоровья учащихся в начальной школе.

Ключевые слова: здоровье личности, физическое здоровье, здоровый образ жизни, здоровье ребенка, инновационные педагогические технологии, авторские технологии.

The article deals with pedagogical problems of keeping health of pupils in primary school; pedagogical aspects of using modern innovative teaching technologies, including author's in the educational process in secondary schools are considered. It is proved that the problem of keeping schoolchildren's health in primary schools is an urgent in our time and depends not only from number of factors: biological, environmental, social, hygienic, and nature of pedagogical influences. It is noted that in order to maintain healthy and harmonious development of creative pupils it is necessary: to turn the process of learning from tedious repetitive work into a constant joy knowledge; to ensure continuity between pre-school education, primary, basic and high schools with a purpose to adapt the pupils through the introduction of elective courses from basic school subjects, including educational and psychological characteristics of primary school children; to search for new approaches to the educational process, combining traditional with non-traditional techniques, methods and means of training and education that promote preservation of interest in learning; to develop the teaching aids for elementary school based on the principles of modern, interactive teaching methods and training needs of schoolchildren and teachers which form the desire and ability to learn throughout the learning

process and provide systematic development of students' strong depth of knowledge, skills and their applying to real-life situations; to promote psychological and pedagogical readiness of teachers for introduction of new paradigms of education oriented for entry of our country into the world space, the development of the creative personality, mastery of innovative educational technologies, in particular author's into the process of training and education of younger schoolchildren. It is noted that the modern teacher has to work in new ways to improve his level of professional competence and personal creative potential, to educate himself. It is proved that an important factor of innovational teacher's activity is his realizing that every educational technology should include a health component, that is, its main purpose - the preservation of the physical, mental (intellectual and emotional) and spiritual (moral) and social health of pupils in primary school.

Key words: individual health, physical health, healthy lifestyles, child's health, innovative educational technologies, author's technologies.

Постановка проблеми. У наш час загально визнаною цінністю світове співтовариство вважає індивідуальне і громадське здоров'я. Здоров'я нації розглядається як показник цивілізованості держави, що відображає соціально-економічне становище суспільства. Здорова дитина – головна мета найближчого й віддаленого майбутнього будь-якої країни, тому що весь потенціал й економічний, і творчий, усі перспективи соціального й економічного розвитку, високого рівня життя, науки й культури – усе це є підсумком рівня досягнутого дітьми здоров'я, фізичної й інтелектуальної їхньої працездатності. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головним чинником забезпечення подальшого розвитку освіти повинна стати інноваційна діяльність у навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форм власності. Тому впровадження в навчальний процес сучасних інноваційних педагогічних технологій, зокрема авторських, є саме тим правильним рішенням, що додасть продуктивності у процес навчання, перетворивши його на новий перспективний вигляд. Сучасні технології дають можливість підвищити рівень якості освіти та, власне, задовольнити стандарти освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуком засобів підвищення ефективності фізичного виховання дітей займалися вчені різних країн. Організаційно-педагогічне та методологічне підґрунтя вдосконалення системи фізичного виховання дітей викладено в дослідженнях Л. Волкова, О. Дубогай, Т. Круцевич, О. Куца, Б. Шияна; диференційованому фізичному вихованню присвячені праці Т. Петровської, Н. Москаленко, В. Веселової та інших; фізичне виховання в системі самостійних занять учнів молодших класів досліджували С. Козацька, Н. Симон, А. Сухарев, Б. Шиян. Проблемою використання педагогічних технологій у навчальному процесі займалися багато науковців та освітян, серед них: Ш. Амонашвілі, Л. Виготський, В. Гальперін, Д. Донцов, П. Дяченко, В. Шаталов та ін. Серед сучасних науковців слід відмітити: В. Безпалька, А. Нісімчука, І. Підласого, Г. Селевка, С. Сисоєву, В. Сластьоніна, В. Фоменка, Н. Тализіну й ін.

Мета написання статті полягає в обґрунтуванні особливостей використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема авторських, у навчально-виховному процесі сучасних загальноосвітніх шкіл для збереження фізичного здоров'я підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука розглядає здоров'я особистості як складний феномен глобального значення, який містить

філософський, соціальний, економічний, біологічний, медичний аспекти і виступає, як індивідуальна й суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з навколишнім середовищем, яке, у свою чергу, постійно змінюється.

Аналіз численних наукових досліджень залежності здоров'я особистості від різних чинників доводять, що рівень розвитку й стану системи охорони здоров'я у будь-якому суспільстві зумовлює, у середньому, лише близько 10% усього комплексу впливів. Решта 90% припадає на умови зовнішнього середовища (близько 20%), на спадковість (близько 20%) і найбільша – на спосіб життя (50%). Покращити таке становище можна через застосування нового підходу до формування здорового способу життя, який би ґрунтувався на сучасному підході збереження здоров'я, тобто на врахуванні всіх його аспектів [Аналітичний звіт..., 2006].

Здоров'я дитини залежить не тільки від ряду факторів: біологічних, екологічних, соціальних, гігієнічних, а також від характеру педагогічних впливів. Тому питання збереження здоров'я учнів у початковій школі набувають дедалі більшої актуальності. Не можна визначати якість освіти без урахування впливу організації навчання на здоров'я учнів. Тому вкрай важливо комплексно підійти до розв'язання цієї проблеми: на управлінському і науковому рівнях усебічно обговорити медичні, психологічні, педагогічні, економічні умови, потрібні для збереження та зміцнення здоров'я дітей (фізичного, психічного й соціального), їх емоційного, душевного благополуччя [Аналітичний звіт..., 2006].

Розвиток дитячого організму являє собою динамічний процес морфологічної і функціональної перебудови, що реалізується генетичною програмою під впливом факторів навколишнього середовища. Останні можуть або забезпечити оптимальний розвиток дитини, або викликати в організмі цілий ряд ускладнень і призвести до виникнення патологічних станів. Вітчизняні, а також закордонні дослідники визначають поняття «здоров'я» як процес пристосованості до навколишнього середовища у виконанні біологічних і соціальних функцій. Серед основних принципів організації й проведення системи профілактичних та оздоровчих заходів є: комплексність використання профілактичних й оздоровчих технологій з урахуванням стану здоров'я дітей, екологічних і кліматичних умов; безперервність проведення профілактичних й оздоровчих заходів; максимальне охоплення програмою всіх дітей, які потребують оздоровлення, з урахуванням можливих індивідуальних медичних протипоказань; інтеграція програми профілактики й оздоровлення в освітній процес; переважне використання не медикаментозних засобів оздоровлення; формування позитивної мотивації в учнів, медичного персоналу, педагогів і батьків до проведення профілактичних й оздоровчих заходів; підвищення ефективності системи профілактичних та оздоровчих заходів за рахунок дотримання санітарних правил, що регламентують вимоги до архітектурно-планувальних рішень й устаткування установ,

повітряно-теплого режиму, природного й штучного освітлення, водопостачання й каналізації, режиму навчально-виховного процесу й навчального навантаження, санітарного стану установи, організації харчування дітей.

Упровадження основ здоров'я та фізичної культури – сьогодні лише локальний захід у школі. Потребує змін організація життєдіяльності дітей у школі, створення емоційного і фізичного комфорту, харчування, безпеки перебування. Ми переконані в необхідності поновлення в школах медичної служби, що й було передбачено в Законі України «Про загальну середню освіту», а на практиці такого немає [*Закон України..., 2003*].

Перше, що сприяє подоланню цих негативних тенденцій і повертає до себе увагу, – це успішна реалізація основних цілей освіти в початкових класах, зокрема таких: охорона й зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей, забезпечення їх емоційного благополуччя, розвиток кожної дитини як суб'єкта стосунків із людьми, світом, із собою (спонукання і підтримка ініціатив дітей у всіх видах їхньої діяльності, набуття навичок спілкування та співробітництва, підтримка оптимістичної самооцінки і впевненості в собі, розширення досвіду самостійних виборів, формування навчальної самостійності); збереження й підтримка індивідуальності кожної дитини в навчально-виховному процесі.

Для дитини прихід до школи – це своєрідне «оформлення на посаду». І посада ця вельми приваблива: щасливий господар портфеля і старанний виконавець шкільних правил слухається вчителя, підіймає руку й отримує оцінки. І раптом через кілька днів або років дитина відчуває себе ошуканою, а вчителя вважає нечесним, із яким треба було, виявляється, гратися в іншу гру. Годинами сидіти за партою – не так цікаво, як очікувала дитина. А нова інформація, що надходить від учителя щодня, теж не приваблює, а потребує постійного заучування. Так, поки що, на жаль, сучасне навчання розвиває в дітях тільки одну складову – виконавські здібності, а важливіша сторона – збереження здоров'я, розвиток творчих здібностей людини – віддана волі випадку. Це наша слабкість і наша біда, особливо тепер, коли перед суспільством стільки проблем і потрібно дедалі більше творчих умів, щоб рухати вперед наше життя.

Особливістю початкової школи є те, що діти приходять до неї з різним рівнем готовності до навчання, неоднаковим соціальним досвідом, відмінностями у психофізичному розвитку. Початкова школа має допомогти кожній дитині адаптуватися до навчально-виховного процесу, розкрити і реалізувати свої здібності та створити умови для індивідуального розвитку її особистості. Для реалізації цієї мети розроблено Державний стандарт загальної початкової освіти, завданням якого є відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку працювати над усебічним розвитком та вихованням особистості через формування в учнів бажання й уміння вчитися,

вироблення практичних навичок і вмінь до формування основ здорового способу життя [*Держаний стандарт...*, 2001].

Експериментальні дослідження підтвердили, що для збереження здоров'я і гармонійного творчого розвитку учнів потрібно: перетворити процес навчання з одноманітної праці, що стомлює, на постійну радість пізнання, радість творчості, а не окремі щасливі для дітей випадки; забезпечити наступність між дошкільним вихованням, початковою, основною і старшою школами з метою кращої адаптації школярів через упровадження курсів за вибором із навчальних предметів основної школи, ураховуючи навчальні та психологічні особливості молодших школярів; шукати нові підходи до організації навчально-виховного процесу, що дадуть змогу скоротити час примусового сидіння за партами дітей, поєднуючи традиційні з нетрадиційними прийомами, методами, засобами навчання і виховання, які сприяють збереженню інтересу до навчання; розробити навчально-методичне забезпечення початкової школи на засадах сучасних принципів, інтерактивних методик навчання і виховання, потреб учнів та вчителів, які сформують бажання й вміння вчитися впродовж усього процесу навчання, забезпечать систематичне формування в учнів міцних глибоких знань, навичок, застосування їх у життєвих ситуаціях; сприяти психолого-педагогічній готовності вчителя до впровадження інновацій у процес навчання і виховання молодших школярів; забезпечити мотиваційне середовище в навчально-виховних закладах, яке сприятиме творчому пошукові професійного самовдосконалення педагога, що здійснюють у взаємозв'язку із самовихованням (цілеспрямована діяльність людини щодо систематичного формування та розвитку в собі позитивних й усунення негативних якостей особистості, відповідно до усвідомлених потреб, відповідно до соціальних вимог в особистісній стратегії) [*Химинець, 2004*].

Протягом останніх років у системі національної освіти розпочали розроблення та впровадження нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої держави у світовий простір, на розвиток творчої особистості, оволодіння інноваційними освітніми технологіями, зокрема авторськими.

Ідею технологізації вперше висунув видатний педагог Ян Амос Коменський, який убачав навчальний процес із допомогою нових технологій, здійснення такого навчального процесу, що, на його думку, є першим поштовхом до продуктивної системи освіти.

Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці, як протиставлення існуючому поняттю «метод». У вітчизняній і зарубіжній теорії і практиці термін «технологія» з'явився та набув ужитку, передусім, в інженерно-технічній сфері. У походженні терміна від двох грецьких слів - *techne* (мистецтво, майстерність, уміння) та *logos* (наука, вчення) криється можливість його використання як науки про майстерність, мистецтво практичної діяльності. Саме це стало причиною поступового розширення

сфери вживання терміна «технологія» в інших галузях, зокрема в психології, соціології, педагогіці.

Широкого поширення термін «технологія» («технологія в освіті») набув у 40-х рр. ХХ ст. і був пов'язаний із застосуванням нових засобів аудіовізуальних засобів навчання. У 1960-х рр. поняття «технологія освіти» розглядали під кутом зору програмного навчання й використання обчислювальної техніки в навчанні.

З початку 80-х рр. ХХ ст. дедалі частіше використовують термін «педагогічні технології». Стосовно навчального процесу його вжив у 1886 р. англієць Дж. Саллі (1842-1923) [*Дичківська, 2004*]. Щодо визначення їхньої суті немає єдиного погляду: педагогічна технологія – це система процедур, яка оновлює професійну діяльність учителя і гарантує кінцевий запланований результат (С. Гончаренко); педагогічна технологія – це проект певної педагогічної системи, яка реалізується практично (В. Беспалько); педагогічна технологія – це сукупність функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення мети (М. Кларін); педагогічна технологія – це сфера знання, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти (І. Зязюн); педагогічна технологія – це сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують одержання прогнозованого результату (В. Сластьонін) [*Прокопенко, 2005*]. Кожний із цих підходів має право на існування, оскільки охоплює різні сторони навчального процесу. Саме тому існує велика кількість педагогічних технологій, зокрема авторських.

Авторські освітні технології – це технології, розроблені педагогами-практиками, у яких у різних варіантах поєднано адекватні до змісту і цілей різнорівневого і різнопрофільного навчання структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології [*Дичківська, 2004*].

Сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що: збагачують навчальний процес за рахунок упровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання; забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу; формують компетентність майбутніх фахівців; забезпечують становлення аналітичних, організаційних, проектних, комунікативних навичок; розвивають здібності до прийняття вірних рішень у нестандартних ситуаціях; формують вміння будувати власні освітні програми; є ресурсом для зміни змісту освіти і структури навчального процесу відповідно до міжнародних вимог; підвищують показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання; орієнтовані на стимулювання творчого потенціалу.

Таким чином, сучасний педагог повинен мати змогу працювати по-новому, підвищувати свій рівень фахової компетенції та особистісного креативного потенціалу, займатися самоосвітою. Він має не лише орієнтуватися в сучасних досягненнях освіти, а й упроваджувати провідні та інноваційні ідеї у сфері формування здоров'я дітей. Важливим чинником

інноваційної діяльності педагога є усвідомлення ним, що кожна освітня технологія має містити в собі оздоровчий компонент, тобто її основна ціль – збереження фізичного, психічного (інтелектуального та емоційного), духовного (морального) і соціального здоров'я.

Сучасна початкова школа – це школа, яка формує основи навчальної діяльності, розвиває особистість та водночас вирішує питання, як навчити дитину вчитися. Ця проблема набуває більшої гостроти порівняно з попередніми десятиліттями, оскільки пов'язана із загальним вектором тих змін, які відбуваються в суспільстві. Початкова ланка освіти починає формувати людину, яка хоче і вміє самостійно вчитися, сприймати інформацію, осмислювати й аналізувати її, у перспективі забезпечуючи критичне мислення [*Аналітичний звіт..., 2006*].

Наступною проблемою сучасної школи є недостатнє сприяння збереженню здоров'я дитини. За даними Міністерства охорони здоров'я, 90% учнів – нездорові, а кожний третій має психічні та нервові відхилення. Це великою мірою пов'язане з перевантаженнями, обумовленими недосконалістю нинішньої системи навчання.

Інший бік проблеми – низька якість навчання, передусім у сільських школах, де більшість випускників початкової школи дуже слабо володіє усною лічбою, повільно читає, важко осмислюючи прочитане, має недосконале уявлення про світ, у якому ми живемо. Утім, це характерно і для випускників середньої школи, які не можуть відповісти на прості запитання з фізики, історії, біології, нездатні навіть до побутового спілкування іноземною мовою.

Інтенсифікація навчального процесу, своєрідність соціально-економічних та екологічних умов існування потребують від організму школярів, особливо в період навчання у початкових класах, специфічної адаптації до статичного компонента, пов'язаного з навчальним навантаженням на фоні зниження загального опору до несприятливих факторів довкілля. Ці явища можуть бути збалансованими достатнім обсягом рухової активності, системою оздоровчо-навчальної та виховної роботи школи, здоровим способом життя в системі «школа-сім'я» [*Химинець, 2004*].

Відомо, що діти від природи допитливі та сповнені бажання вчитися. Для того щоб кожна дитина могла розвинути творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя на засадах гуманізації та демократизації, особистісно орієнтованого підходу до кожної дитини. Саме в молодшому шкільному віці дитина інтенсивно розвивається, збагачується її чуттєвий досвід, закладаються основи розумових, творчих, образотворчих та інших здібностей. Молодші школярі із властивою їм конкретно-образною уявою, пам'яттю, здібністю до критичного мислення, здатністю до фантазування мають великі потенціальні можливості для засвоєння навіть такого навчального матеріалу, який здається їм не під силу. Тільки творчий учитель може забезпечити розвиток у молодших школярів конкретних і узагальнених уявлень про світ, про його матеріальні

та духовні цінності, що мають формуватися в комплексі навчальної, виховної, трудової діяльності.

Сьогодні в освітянському просторі чітко простежуються тенденції до впровадження інновацій, характерною ознакою яких є глобальна «психологізація» процесу навчання і виховання, за якої всі зусилля і в дитячому садку, і в школі зосереджено на розвитку інтелектуальних здібностей, пам'яті, уваги, натомість практично ігнорується вивчення фізичного розвитку дитини.

Даоський мудрець казав: «Непідготовлене тіло не може стати середовищем зародження вищої мудрості та духовної досконалості» [Дубогай, 2005]. І тому треба пам'ятати, що для фізичного вдосконалення організму особливо важливі перше і друге семиріччя життя, коли активно дозріває тілесна організація дітей. Як показує практика, більшість дітей розпочинають навчання в школі фізично не підготовленими до нього, хворими на одне й більше захворювань. Як наслідок, у дітей перших класів не лише погіршуються постава, зір, трапляються часті гострі респіраторні інфекції, а й виникають психічна неврівноваженість та інші відхилення від норм розвитку.

Отже, необхідно, насамперед, акцентувати увагу на охороні здоров'я дітей як однієї з проблем сьогодення. Ми читаємо часто гасло: «Здоров'я дітей – багатство нації», щоб ці слова не залишилися тільки гаслом, необхідно «бити на сполох» уже сьогодні.

Нинішня концептуальна основа здоров'язберігаючого шкільного виховання має полягати у: розвиткові фізичних, соціальних, психічних духовних якостей особистості; формуванні вмінь і навичок здорового способу життя, безпеки життєдіяльності; підготовці до повноцінного життя в постійно змінюваному навколишньому середовищі; розширенні рухового досвіду, функціональних можливостей організму, його загартуванні й активності; удосконаленні навичок базових рухових дій і використанні їх у повсякденній та ігровій діяльності; формуванні потреби в рухових діях для забезпечення біологічно необхідного обсягу рухової активності як одного з головних чинників здорового способу життя.

Важливим чинником інноваційної діяльності педагога є усвідомлення ним, що кожна освітня технологія має містити в собі оздоровчий компонент, а її основна ціль – збереження фізичного, психічного (інтелектуального та емоційного), духовного (морального) і соціального здоров'я.

Сучасні педагоги мають змогу використовувати різноманітні оздоровчі та профілактичні технології. Важливим у виборі оздоровчої технології, на думку вчених, є врахування індивідуального стану здоров'я дітей, умов і можливостей навчального закладу. А можливість поєднання в комплексі декількох оздоровчих технологій із почерговим використанням їх протягом певного проміжку часу, дозволить упевнитися в тому, що таким чином можна забезпечити комплексний вплив на формування здоров'я дитини.

Серед інноваційних авторських технологій слід виокремити авторську технологію фізичного виховання дітей М. Єфименка («Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей»), мета якої полягає в розвитку та оздоровленні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, а саме: проведення фізкультурних занять у формі ігрових дійств. Форма фізичної активності дітей – горизонтальний пластичний балет («пластик-шоу»), що поєднує музичність, хореографічність, естетичність дійства. Його скорочені програми використовують, як фізкультурні хвилинки, паузи, розваги і свята. Ігрова взаємодія з дітьми реалізується в рамках ігрової теми як великої тематичної гри (макрогри), що триває впродовж одного чи кількох занять. Спільна мета та сюжетна лінія містить кілька міні-ігор, ігор-вправ тощо.

«Тотальний ігровий метод» – так назвав М. Єфименко «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» – вибудовується на таких положеннях: 1. Іти за логікою природи (педагогіка повинна бути природною). 2. Фізичне виховання дітей повинно здійснюватися по спіралі, нове поєднуючи з відомим. 3. Педагогічний спідометр, або так звані загальнорозвивальні вправи, підбирати підготовчу частину заняття згідно з «еволюційною гімнастикою». 4. Поділ заняття на три частини за фізіологічною суттю. 5. Театр фізичного виховання дітей (граючи – оздоровлювати, граючи – виховувати, граючи – розвивати, граючи – навчати). 6. Позитивна світла енергія радості і задоволення (фізичне виховання повинно заряджати дітей позитивними емоціями). 7. Руховий портрет дитини «малює» методика ігрового тестування. 8. Створи тренажери сам! 9. Здоров'я здорових вимагає профілактики та корекції. 10. Через рухи та гру – до виховання людини майбутнього. Прогнозовані результати авторської технології М. Єфименко «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» передбачають розвиток та оздоровлення дітей; інтелектуальний та духовний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [*Педагогічні технології ...*, 1999].

Зазначимо, що повноцінно навчати, розвивати, виховувати можна тільки здорову дитину. Розвиток особистості потрібно розглядати у взаємозв'язку навчання, виховання, фізичного розвитку і здоров'я дитини. Особливістю психології дитини є те, що вона гостро реагує на всі зміни довкілля, тому надзвичайно актуальними мають стати нові науково-обґрунтовані практичні підходи до збереження та зміцнення здоров'я дитини, починаючи з її раннього дитинства й особливо на етапі вступу до школи і першому році навчання.

Висновки. Сучасному суспільству необхідна масова якісна освіта, спроможна забезпечити зростаючі потреби споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Сприяння правильному фізичному розвитку учнів – важливе завдання сучасної школи. Фізичний стан дитини, її здоров'я є тим підґрунтям, на якому розвиваються всі її сили і можливості, у тому числі розумові. Використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема авторських, у навчальному процесі

сучасного навчального закладу тісно пов'язане з наявними в суспільстві гострими потребами вдосконалення освітньої практики. А їх створення є реальною альтернативою і перспективним напрямком розвитку традиційної освітньої системи. Правильне фізичне виховання учнів – необхідна умова нормального розпиту всього організму. Завдяки руховій активності забезпечується обмін речовин, підвищується загальний тонус життєдіяльності. Відомо, що коли діти мало рухаються, вони відстають у розвитку від своїх ровесників. Видатний педагог В. Сухомлинський відводив велику роль фізичному і духовному розвитку дітей заняттям фізкультурою і спортом, але наголошував, що свою серйозну функцію заняття виконують лише тоді, коли вся навчально-виховна робота буде перейнята турботою про здоров'я, про гармонію фізичного і духовного.

ЛІТЕРАТУРА

- Аналітичний звіт...*, 2006 – Аналітичний звіт про моніторингове дослідження якості навчальних досягнень у початковій школі // Початкова школа. – 2006. – №2. – С.1-4.
- Держаний стандарт...*, 2001 – Держаний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – № 1. – 2005.
- Дичківська, 2004* – Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – Київ, 2004. – 352 с.
- Дубогай, 2005* – Дубогай О. Навчання в русі / О. Дубогай. – Київ, 2005. – 110 с.
- Євдошенко, 1999* – Євдошенко Г. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи / Г. Євдошенко // Директор школи. – 1999. – № 45. – С. 8-9.
- Закон України...*, 2003 – Закон України «Про загальну середню освіту» // Загальна середня освіта : збірник нормативно-правових документів. – Київ, 2003. – Ч. I. – 436 с.
- Інноваційні пошуки...*, 2004 – Інноваційні пошуки в сучасній освіті / за ред. А. І. Даниленко, В. Ф. Павламарчук. – Київ, 2004. – 220 с.
- Падалка, 2005* – Падалка О. С. Педагогічні технології / О. С. Падалка, Л. М. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Т. Шпак. – Київ, 2005. – 252 с.
- Ермакова, 1994* – Педагогічні інновації у сучасній школі / за ред. І. Г. Ермакова. – Київ, 1994. – 88 с.
- Даниленко, 2000* – Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук, праць / За ред. Л. Даниленко. – Київ, 2000. – 308 с.
- Педагогічні технології ..., 1999* – Педагогічні технології. Досвід. Практика. – Полтава, 1999. – 376 с.
- Сазоненко, 2003* – Перспективні освітні технології / за ред. Г. С. Сазоненко. – Київ, 2003. – 560 с.
- Прокопенко, 2005* – Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології: навч. посібник / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Харків : Колегіум, 2005. – 224 с.
- Сухомлинський, 1977* – Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 3. – 426 с.
- Химинець, 2004* – Химинець В. В. Інновації в сучасній школі / В. В. Химинець. – Ужгород, 2004. – 168 с.
- Химинець, 2007* – Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Ужгород, 2007. – 362 с.

REFERENCES

- Analitychnyi zvit...*, 2006 – Analitychnyi zvit pro monitorynhove doslidzhennia yakosti navchalnykh dosiahnen u pochatkovii shkoli // Pochatkova shkola. – 2006. – №2. – S.1-4.
- Derzhanyi standart...*, 2001 – Derzhanyi standart pochatkovoii zahalnoi osvity // Pochatkova shkola. – 2001. – № 1. – 2005.
- Dychkivska, 2004* – Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii / I. M. Dychkivska. – Kyiv, 2004. – 352 s.
- Dubohai, 2005* – Dubohai O. Navchannia v rusi / O. Dubohai. – Kyiv, 2005. – 110 s.
- Yevdoshenko, 1999* – Yevdoshenko H. Pedahohichni innovatsii : ideii, realii, perspektyvy / H. Yevdoshenko // Dyrektor shkoly. – 1999. – № 45. – S. 8-9.

- Zakon Ukrainy..., 2003* – Закон України «Pro zahalnu seredniu osvitu» // Zahalna serednia osvita : zbirnyk normatyvno-pravovykh dokumentiv. – Kyiv, 2003. – Ch. I. – 436 s.
- Innovatsiini poshuky..., 2004* – Innovatsiini poshuky v suchasni osviti / za red. A. I. Danylenko, V. F. Pavlamarchuk. – Kyiv, 2004. – 220 s.
- Padalka, 2005* – Padalka O. S. Pedahohichni tekhnolohii / O. S. Padalka, L. M. Nisimchuk, I. O. Smoliuk, O. T. Shpak. – Kyiv, 2005. – 252 s.
- Ermakova, 1994* – Pedahohichni innovatsii u suchasni shkoli / za red. I. H. Ermakova. – Kyiv, 1994. – 88 s.
- Danylenko, 2000* – Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy: zb. nauk, prats / Za red. L. Danylenko. – Kyiv, 2000. – 308 s.
- Pedahohichni tekhnolohii ..., 1999* – Pedahohichni tekhnolohii. Dosvid. Praktyka. – Poltava, 1999. – 376 s.
- Sazonenko, 2003* – Perspektyvni osviti tekhnolohii / za red. H. S. Sazonenko. – Kyiv, 2003. – 560 s.
- Prokopenko, 2005* – Prokopenko I. F. Pedahohichni tekhnolohii: navch.posibnyk / I. F. Prokopenko, V. I. Yevdokymov. – Kharkiv : Kolehium, 2005. – 224 s.
- Sukhomlynskyi, 1977* – Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory : u 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – Kyiv, 1977. – T. 3. – 426 s.
- Khymynets, 2004* – Khymynets V. V. Innovatsii v.suchasni shkoli / V. V. Khymynets. – Uzhhorod, 2004. – 168 s.
- Khymynets, 2007* – Khymynets V. V. Innovatsiina osvitiia diialnist / V. V. Khymynets. – Uzhhorod, 2007. – 362 s.

Надійшла до друку 13.08.2014.

УДК 378.147:613.955

Наталія Онищенко

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І МОЛОДІ

У статті досліджуються педагогічні проблеми підготовки майбутніх учителів до збереження здоров'я дітей і молоді; розглядаються педагогічні аспекти застосування здоров'язбережувальної педагогіки у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів. Зазначається, що ефективність навчально-виховного процесу вищої школи має визначатися не лише формуванням професійної компетентності студентів, а й формуванням надійних соціальних орієнтирів, здатністю молодих спеціалістів адекватно протистояти молодіжним проблемам, що виникають у процесі професійного самовираження, і залишатися при цьому здоровими. Студенти педагогічних закладів – майбутні вчителі повинні стати гідними наставниками для своїх учнів, а тому формування здорового способу життя та збереження здоров'я дітей і молоді для них є невід'ємною складовою фахової компетенції вчителя не залежно від предметного спрямування. Доводиться, що погіршення стану здоров'я студентської молоді є актуальною проблемою сучасності та пов'язане з низьким рівнем їхньої культури здоров'я як світоглядної орієнтації, недостатньо повним, регулярним та вчасним медичним обстеженням, безвідповідальним ставленням самих студентів до свого здоров'я, недостатнім упровадженням здоров'язбережувальних заходів у навчально-виховний процес вищої педагогічної школи, відсутністю належної уваги викладачів до збереження здоров'я студентів. Усе вищезазначене підсилюється великим навчальним навантаженням студентів при недостатній фізичній активності, емоційним та психологічним напруженням під час заліково-екзаменаційних сесій, відсутністю матеріальних можливостей для оздоровлення під час канікул. Не викликає сумніву той факт, що погіршення стану здоров'я студентів обмежує їхні можливості професійного самовизначення, самовиховання та самореалізації, а добре здоров'я є дієвим чинником успішності навчання та високої працездатності. Зазначається, що за таких умов та внаслідок невизначеності соціальних інститутів виховання стосовно комплексного впливу на дітей актуальним є звернення до здоров'язбережувальної педагогіки.

Ключові слова: педагогічні проблеми, підготовка майбутніх учителів, здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальна педагогіка, збереження здоров'я дітей і молоді, культура здоров'я, студентська молодь.